

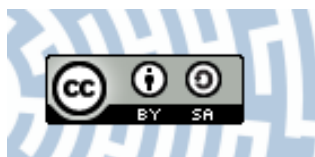

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Cudzoziemcy w polskich bibliotekach

Author: Magdalena Smyczek

Citation style: Smyczek Magdalena. (2019). Cudzoziemcy w polskich bibliotekach. "Nowa Biblioteka" Nr 4 (2019), s. 75-90, doi 10.31261/NB.2019.35.05

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Magdalena Smyczek

Instytut Nauk o Kulturze
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: magsmy@gmail.com
 <https://orcid.org/0000-0002-2853-7489>

Cudzoziemcy w polskich bibliotekach

Abstrakt: W artykule omówiono ofertę polskich bibliotek publicznych skierowaną do cudzoziemców. Przedstawiono dane statystyczne Urzędu do Spraw Cudzoziemców dotyczące najliczniejszych grup narodowościowych zamieszkujących Polskę czasowo bądź na stałe. Wskazano bariery uniemożliwiające bądź utrudniające cudzoziemcom korzystanie ze zbiorów i usług polskich bibliotek. Na wybranych przykładach zaprezentowano ofertę bibliotek przeznaczoną dla obcokrajowców. Przybliżono najważniejsze działania i projekty bibliotek na rzecz integracji i tolerancji. Omówiono program Erasmus+ Wolontariat Europejski oraz podano przykłady uczestniczących w nim bibliotek.

Słowa kluczowe: Biblioteka publiczna. Erasmus+ Wolontariat Europejski. Integracja. Obcokrajowiec. Wielokulturowość

Wprowadzenie

Otwarcie granic w 2007 r., gdy Polska weszła do strefy Schengen, oznaczało nie tylko brak kontroli granicznej, ale i swobodny przepływ ludności, stanowiący fundamentalną zasadę Unii Europejskiej. Regulacje prawne umożliwiające przemieszczanie się pozwalają zarówno Polakom, jak i obywatelom innych państw na podjęcie pracy, edukację czy szeroko pojęte życie poza granicami swojej ojczyzny. Dane statystyczne dotyczące migracji potwierdzają obserwowany od kilku lat wzrost atrakcyjności Polski wśród cudzoziemców. Jak wynika z danych Urzędu do Spraw Cudzoziemców, w 2018 r. w Polsce przebywało blisko 370 000 obcokrajowców, w tym ponad 200 000 posiadało zezwolenie na pobyt

czasowy (*Statystyki*). Wśród imigrantów najliczniejszą grupę stanowią Ukraińcy (177 196 osób), na kolejnych miejscach znaleźli się obywatele: Niemiec (21 286 osób), Białorusi (19 667 osób), Wietnamu (12 170 osób) i Rosji (11 792 osoby). Dane te obrazują konieczność otwarcia rynku pracy czy edukacji, ale też dostosowania oferty kulturalnej, w tym właśnie usług bibliotek publicznych.

Na potrzeby niniejszej publikacji w marcu 2019 r. zostało przeprowadzone badanie sondażowe poprzez udostępnioną za pomocą formularzy Google ankietę. Badanie to miało na celu zobrazowanie dostępności polskich bibliotek dla obcokrajowców i adresowanej do nich oferty czytelniczej. Kwestionariusz ankiety rozesłano drogą mailową oraz za pośrednictwem grup dla bibliotekarzy na popularnym portalu społecznościowym. Mimo skierowania do kilkuset placówek bezpośredniego zapytania odpowiedzi zwrotnej udzieliło tylko 50 bibliotek, z których 80% stanowiły biblioteki publiczne, 16% biblioteki naukowe, a 4% biblioteki szkolne i szkół wyższych. Wobec skromnego materiału badawczego w opisie poszczególnych inicjatyw posiłowano się informacjami zawartymi na stronach internetowych bibliotek, a także wiedzą zdobytą w trakcie pracy w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Żorach. Zgromadzone dane są niewystarczające do przedstawienia wniosków w kwestii reprezentatywnego stosunku bibliotek do cudzoziemców, mogą jednak sygnalizować pewne tendencje. Niewielka liczba odpowiedzi może świadczyć o niechęci bibliotek do udziału w badaniach sondażowych, może też wyrażać brak zainteresowania problemami cudzoziemców, zwłaszcza w placówkach z mniejszych miast. W związku z niemożnością uzyskania reprezentatywnych danych w niniejszym artykule starano się wskazać pewne zjawiska oraz zaprezentować na wybranych przykładach ofertę polskich bibliotek przeznaczoną dla cudzoziemców.

Kluczową kwestię wpływającą na dostępność bibliotek dla cudzoziemców stanowią zawarte w regulaminach warunki, które mogą ograniczać bądź uniemożliwić korzystanie z księgozbioru i usług placówki. W publikowanych przez biblioteki regulaminach i informacjach na temat prawa do korzystania ze zbiorów i usług pojawiał się wymóg posiadania polskiego obywatelstwa, dokumentu z charakterystycznym dla Polski numerem PESEL, zamieszkania bądź zameldowania na terenie miasta, województwa, gminy czy powiatu. 48% respondentów wskazało właśnie wymóg posiadania obywatelstwa, karty pobytu lub zamieszkania na terenie miasta bądź regionu. Warunki te mogą stanowić realną barierę, a także odstraszać potencjalnych użytkowników. Analiza regulaminów bibliotecznych oraz doświadczenia bibliotekarzy wskazują jednak, że biblioteki coraz częściej są bardziej dostępne w sensie formalnym,

zaś dominujący zapis dotyczący dowodu tożsamości z numerem PESEL bywa pomijany na rzecz innego dokumentu. Zmiany te ułatwiają korzystanie z placówek również obywatelom polskim, którzy na stałe mieszkają za granicą.

Niewielka liczba odpowiedzi zwrotnych nie może być oczywiście miarodajna w skali kraju, może jednak wskazywać pewne tendencje. Aż 88% bibliotek potwierdziło, że z ich zbiorów i usług korzystają obcokrajowcy. Najczęściej wskazywaną narodowość stanowią Ukraińcy, co pokrywa się ze statystyką migracji (*Statystyki*). Ponadto respondenci wskazywali Wielką Brytanię, Rosję i Białoruś. Spośród pozostałych krajów pochodzenia wymieniano: Australię, Belgię, Brazylię, Bułgarię, Chiny, Czechy, Francję, Gruzję, Hiszpanię, Indie, Kazachstan, Kenię, kraje arabskie, kraje skandynawskie, Litwę, Meksyk, Niemcy, Rumunię, Turcję, Stany Zjednoczone, Uzbekistan, Włochy, a nawet Zimbabwe. Mimo takiego zróżnicowania tylko 36% badanych placówek przygotowuje materiały promocyjne i/lub dokumenty w językach innych niż polski. Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy – Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego – poza bibliotekami szkół wyższych – jest jedną z nielicznych publikujących na stronie internetowej zasady korzystania z usług i zbiorów w języku angielskim. Brak takich informacji, nawet w najprostszej formie, uniemożliwia sprawdzenie oferty, godzin otwarcia czy dostępności osobom nieznającym języka polskiego bądź posługującym się nim tylko w mowie.

Znaczna grupa cudzoziemców, czasowo bądź na stałe zamieszkująca Polskę, wskazuje na potrzebę adresowania oferty bibliotek nie tylko do Polaków. Pierwszym krokiem, jaki powinny podjąć te instytucje, jest jednak usunięcie barier uniemożliwiających pełne korzystanie z księgozbioru i usług.

Oferta polskich bibliotek

Podstawę oferty bibliotek stanowi oczywiście księgozbiór. Cudzoziemcy znający język polski mogą bez przeszkód korzystać z całości zasobów bibliotek. Literatura obcojęzyczna nie należy w nich do rzadkości, choć wybór tytułów i liczba egzemplarzy zależy w dużej mierze od typu i wielkości placówki. Funkcjonujące na polskim rynku księgarskie językowe oraz współpracujące z zagranicznymi wydawnictwami hurtownie zapewniają łatwy dostęp zarówno do klasyki, jak i współczesnej literatury, zwłaszcza anglojęzycznej. Problem może stanowić jedynie cena takich książek. Pracownicy działów gromadzenia sygnalizują, że

ten sam tytuł w języku oryginalnym jest droższy od polskojęzycznego tłumaczenia, nastęcza też pewnych trudności podczas katalogowania. Mimo to biblioteki coraz chętniej poszerzają swoje zbiory o literaturę obcojęzyczną, której czytelnikami mogą być nie tylko cudzoziemcy, ale i Polacy doskonalący język obcy. W przeprowadzonym sondażu 78% ankietowanych placówek przyznało, że posiada książki obcojęzyczne, 56% gromadzi współczesną literaturę obcą, zaś 54% ma w swych zbiorach klasykę literatury. Do rzadkości należą jednak tłumaczenia literatury polskiej (12%). Dominującym językiem jest angielski (97%), wśród najpopularniejszych języków znalazły się również: niemiecki (46%), rosyjski (41%), francuski (33%), hiszpański i portugalski (21%), włoski (18%), ukraiński (13%) i węgierski (8%). Wśród innych języków respondenci wymienili: czeski, szwedzki, norweski, słowacki i chiński. O ile najczęściej wskazywane odpowiedzi korespondują z listą najpopularniejszych języków obcych nauczanych w szkołach, o tyle pozostałe odpowiedzi stanowią odzwierciedlenie wskazywanych narodowości czytelników. W sondażu nie uwzględniono książek elektronicznych, gdyż dostęp do nich można uzyskać często poza bibliotekami bądź za pośrednictwem bibliotek z miast, z których obcokrajowcy pochodzą.

Zbiory obcojęzyczne, w zależności od typu, mogą pełnić funkcję edukacyjną bądź ludyczną. Istotne dla cudzoziemców są przede wszystkim podręczniki do nauki języka polskiego. Spośród badanych bibliotek tylko 26% udostępnia tego typu materiały. Poza książkami na obcokrajowców w polskich księżnicach czekają również inne typy zbiorów, takie jak filmy, płyty muzyczne, gry planszowe, których język można indywidualnie dostosować bądź też nie odgrywa on znaczącej roli.

Poza księgozbiorem użytkownicy zagraniczni mogą korzystać z bogatej oferty kulturalnej polskich bibliotek, która sporadycznie przeznaczona jest właśnie dla nich. Nawet niewielkie biblioteki organizują spotkania z lokalnymi osobistościami, warsztaty i wystawy sztuki regionalnej oraz inne wydarzenia związane z miastem czy regionem. Dzięki temu cudzoziemcy mogą poznać tradycje miejsca, które zamieszkują. Wśród badanych dominowały właśnie tego typu wydarzenia. 18% bibliotek wskazało też organizację spotkań autorskich z zagranicznymi pisarzami. Przyciągający tłumy autorzy spoza Polski bywają raczej nieosiągalni dla bibliotek publicznych ze względu na koszty wynikające z przygotowania takiego przedsięwzięcia. Nierzadko jednak popularni twórcy pojawiają się na organizowanych w największych polskich miastach festiwalach literackich. W 2018 r. pisarze czescy, słowaccy, ukraińscy i tureccy wzięli udział we współorganizowanym przez Miejską Bibliotekę Publiczną we Wrocławiu międzynarodowym Miesiącu

Spotkań Autorskich (*MAC2018*). Wydarzenie to cieszyło się sporym zainteresowaniem przedstawicieli lokalnych mniejszości narodowych, którzy mogli wysłuchać fragmentów książek w językach narodowych, a także porozmawiać z pisarzami (Janus, 2019).

Przykładem działań adresowanych do cudzoziemców są kursy języka polskiego i konwersacje językowe oferowane m.in. przez wspomnianą już Miejską Bibliotekę Publiczną we Wrocławiu, a także Miejską i Powiatową Bibliotekę w Nowym Tomyślu, Miejską Bibliotekę Publiczną w Żorach, Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Krakowie, Bibliotekę Chylonia „Pod Żabką” w Gdyni czy Miejską Bibliotekę Publiczną w Katowicach. Projekt „Wrocław na językach świata” realizowany jest przez Wrocławskie Centrum Integracji, zaś Biblioteka, będąca partnerem przedsięwzięcia, zajmuje się koordynacją działań (Janus, 2019). Najliczniejszą grupę cudzoziemców korzystających z zajęć stanowią Ukraińcy, w dalszej kolejności Włosi, Hiszpanie i Koreańczycy. Funkcjonujące od 2017 r. „Językowe pogotowie” w Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Nowym Tomyślu, poza nauką języka polskiego, ma na celu przybliżenie polskiej kultury i tradycji cudzoziemcom oraz ich integrację ze społecznością lokalną (*Językowe*). W trakcie prowadzonych przez bibliotekarki zajęć mogą oni m.in. uzyskać poradę językową, przetłumaczyć tekst czy poćwiczyć gramatykę. Podobnie jak we Wrocławiu, w Nowym Tomyślu z zajęć najchętniej korzystają Ukraińcy. Nieco bardziej różnorodna pod względem narodowościowym jest grupa biorąca udział w cotygodniowych zajęciach organizowanych przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Krakowie. Prowadzi je wolontariuszka, studentka kierunku: nauczanie języka polskiego jako obcego i drugiego (*Wojewódzka*, 2017). Kurs językowy dla specyficznej grupy obcokrajowców oferuje również Miejska Biblioteka Publiczna w Żorach. Jego uczestnikami są mieszkający w mieście repatrianci pochodzący m.in. z Gruzji, Kazachstanu, Turkmenistanu, Tadżykistanu, Uzbekistanu i Rosji. Ta inicjatywa zrodziła się podczas wigilijnego spotkania dla cudzoziemców, przygotowanego przez pracowników Biblioteki. Już samo zaproszenie skierowane do tych osób wzbudziło pozytywne emocje. Jeden z uczestników wigilii stwierdził nawet, że po raz pierwszy – nie licząc pomocy materialnej – ktoś się nimi zainteresował. Zajęcia prowadzi jedna z bibliotekarek, absolwentka filologii polskiej. Organizowane w bibliotekach kursy i konwersacje dają obcokrajowcom możliwość swobodnej nauki języka polskiego, pozwalają im też oswoić się z miejscem zamieszkania, w którym często czują się zagubieni.

Inicjatywą kompensującą dostęp do kultury są obcojęzyczne kluby książki i konwersacje w językach obcych. Programy te pozwalają

na integrację czytelników różnych narodowości, którzy posługują się tym samym językiem. Niestety, przykłady tego typu działań stanowią rzadkość. Jednym z nich jest organizowany od lat w żorskiej Bibliotece „Chatting with tea”. Cieszące się popularnością zarówno wśród Polaków, jak i cudzoziemców spotkania prowadzone są przez lektora języka angielskiego oraz native speakera z istniejącej w mieście szkoły językowej (*Chatting*). Tematami rozmów są teksty literackie, kultura, podróże i życie codzienne. W ofercie Miejskiej Biblioteki Publicznej w Sopocie znalazł się Dyskusyjny Klub Książki po angielsku. Ponadto placówka organizuje „Chat away – konwersacje angielskie”, choć te są przeznaczone raczej dla osób chcących utrwalić znajomość języka angielskiego (*Miejska Biblioteka Publiczna w Sopocie*, 2019). Wyjątkowy projekt stanowi Niemieckojęzyczny Dyskusyjny Klub Książki, działający od 2009 r. przy Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Opolu – Bibliotece Austriackiej. Celem spotkań w ramach Klubu jest promowanie literatury autorów niemieckojęzycznych w oryginale i przekładzie (*Niemieckojęzyczny*). Od 2013 r. prowadzony jest również Niemieckojęzyczny Dyskusyjny Klub Książki dla Dzieci.

Omówione inicjatywy nie są adresowane bezpośrednio do cudzoziemców, mogą jednak w pewnym stopniu zaspokajać ich potrzebę kontaktu z literaturą i kulturą, a także ułatwiać integrację ze społecznością lokalną.

Działania na rzecz integracji

Współcześnie biblioteki odgrywają istotną rolę jako instytucje promujące czytelnictwo oraz podejmujące działania na rzecz tolerancji i integracji. Choć tego typu przedsięwzięcia nie są skierowane bezpośrednio do cudzoziemców, mają na celu ich integrację ze społecznością lokalną. W przeprowadzonym sondażu aż 90% bibliotek zadeklarowało inicjowanie działań na rzecz integracji obcokrajowców ze społecznością lokalną. Wśród wymienianych aktywności znalazły się spotkania kulturalne, warsztaty plastyczne, wieczory narodowe i kulinarne, zajęcia dla dzieci dotyczące tolerancji.

Okazję może stanowić obchodzony 20 czerwca Światowy Dzień Uchodźcy, ustanowiony przez Organizację Narodów Zjednoczonych. W ramach tego święta biblioteki publiczne organizują zajęcia dla dzieci i młodzieży, spotkania z uchodźcami, prelekcje i dyskusje na temat współczesnej sytuacji uchodźców. W 2018 r. Miejska Biblioteka Publiczna im. Stanisława Gabryela w Gorlicach włączyła się w projekt

Galicyjskiej Fundacji Rozwój i Edukacja „Ciekawi świata – rozmowy o uchodźstwie i migracji” (*Światowy*). W trakcie dwudniowych obchodów Światowego Dnia Uchodźcy przygotowano warsztaty edukacyjne dla uczniów poświęcone problematyce antydyskryminacyjnej, happening, który miał na celu zwrócenie uwagi uczestników na sytuację uchodźców na świecie, a także spotkanie z Rozą i Mali z Czeczenii oraz przedstawicielką Fundacji Refugee.pl, która opowiedziała o warunkach życia w ośrodkach dla cudzoziemców w Polsce. Przywołane zostały dane dotyczące migracji, omówiono różnice między uchodźstwem a imigracją oraz procedurę składania wniosków o status uchodźcy. Dzięki relacjom Rozy i Mali uczestnicy poznali trudy życia takich osób.

Drugim wydarzeniem inspirującym biblioteki do podejmowania działań na rzecz integracji jest obchodzony 18 grudnia Międzynarodowy Dzień Migrantów. Z tej okazji w 2018 r. Miejska Biblioteka Publiczna w Żorach przygotowała wieczór autorski z Mariną Hulią – pochodzącą z Białorusi pisarką i działaczką na rzecz uchodźców i więźniów, osób wykluczonych i dyskryminowanych. M. Hulia organizuje pomoc dla czeczeńskich rodzin, które wiele miesięcy koczowały na dworcu w Brześciu. Wieczór poprzedziło spotkanie z młodzieżą poświęcone pracy z uchodźcami.

Interesujący jest również projekt edukacyjny „Rozmawiajmy o uchodźcach” realizowany przez Centrum Edukacji Obywatelskiej w partnerstwie z Polsko-Amerykańską Fundacją Wolności (*Opis*). Ideą projektu jest wspieranie zajęć z młodzieżą dotyczących współczesnych migracji i obecności migrantów i uchodźców w Europie i w Polsce. Choć jest adresowany do szkół, włączyły się do niego również biblioteki: Gminna Biblioteka Publiczna w Przyłęku (*Porozmawiajmy*), Miejsko-Gminna i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Mikołaja Reja w Kazimierzy Wielkiej (*Rozmawiamy*, 2019), Miejska Biblioteka Publiczna w Żorach.

W 2017 r. Miejska Biblioteka Publiczna w Szczecinie prowadziła autorski projekt „Okno na Świat”, obejmujący cykl spotkań, warsztatów, zajęć dla dzieci, wystaw i wydarzeń poświęconych asymilacji kulturowej (*Okno*). Celem projektu było otwarcie na inne kultury i prezentowanie ich różnorodności. Z okazji Światowego Dnia Różnorodności Kulturowej przygotowano wystawę książek na temat wielokulturowości w Polsce, imigrantów i uchodźców, odbyło się spotkanie z mieszkającymi w Szczecinie Czeczenkami, zorganizowano zbiórkę książek pod hasłem „Książka dla uchodźcy” (*Miejska Biblioteka Publiczna w Szczecinie*).

Szerszy zasięg ma projekt Miejskiej Biblioteki Publicznej w Żorach „Migruj do biblioteki!”, uruchomiony w celu wymiany dobrych praktyk i nabycia kompetencji wykorzystywanych w edukacji pozaformalnej na

rzecz integracji środowisk lokalnych z migrantami (*Migruj do biblioteki! – Miejska*). W międzynarodowym projekcie biorą udział: Miejska Biblioteka Publiczna w Żorach, Gradska knjižnica Ivan Vidali Korčula (Chorwacja), Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešoji biblioteka (Litwa) oraz Biblioteca Municipal de Arucas (Hiszpania). Inspiracją do jego zrealizowania okazał się panel dyskusyjny w trakcie obchodzonego w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Żorach „Tygodnia z Conradem”. Zaproszeni pisarze, dziennikarze i naukowcy rozmawiali wówczas o imigrantach, terroryzmie i mniejszościach narodowych (Zawalska-Hawel, 2017, s. 67). W ramach projektu „Migruj do biblioteki!” uczestnicy biorą udział w międzynarodowych szkoleniach: „Kurs na wielokulturowość”, „Praca z osobami wykluczonymi. Czy jest się czego bać?”, „Wielokulturowo, czyli jak? O wielokulturowości w bibliotece?” (Zawalska-Hawel, 2019). Podczas pobytu w Polsce bibliotekarze chorwaccy, litewscy i hiszpańscy odwiedzili ośrodek dla cudzoziemców w Podkowie Leśnej-Dębaku i spotkali się z jego mieszkańcami, pracownikami oraz przedstawicielami Urzędu do Spraw Cudzoziemców. W założeniu efektem projektu ma być integracja społeczna migrantów oraz przeciwdziałanie segregacji i dyskryminacji poprzez organizację spotkań, wystaw, warsztatów, wielokulturowych klubów książki (np. wystawy fotografii: Piotra Sikory *Granice* oraz Johny’ego Kondakjiana *Is it peace after war* w żorskiej Bibliotece). Z losem migrantów użytkownicy tej placówki mogli zapoznać się również w trakcie projekcji filmowych: *Rakka* oraz *Afrin: zdradził nas świat* Marka Sygacza, *Lahza 2* J. Kondakjiana, *Ptaki śpiewają w Kigali* Joanny Kos-Krauze i Krzysztofa Krauze (Zawalska-Hawel, 2019). O swoich projektach biblioteki informują m.in. poprzez profil na portalu Facebook *Migrate to Library* (*Migrate*).

Dzięki przedstawionym inicjatywom biblioteki włączają się w życie społeczności lokalnej oraz angażują w tworzenie społeczeństwa tolerancyjnego i wielokulturowego. Spotkania edukacyjne, warsztaty i wieczory z ciekawymi ludźmi pomagają obalać stereotypy, przeciwdziałać ksenofobii, a przede wszystkim uwrażliwiają na los drugiego człowieka.

Działania obcokrajowców

Związek bibliotek z obcokrajowcami nie ogranicza się do aktywności prowadzonych przez same biblioteki czy oferowanych usług. Największe efekty w procesie integracji cudzoziemców ze społecznością lokalną przynoszą działania podejmowane przez nich samych. Taką możliwość daje program Unii Europejskiej Erasmus+ Wolontariat Euro-

pejski. W jego ramach młodzi ludzie z całej Europy mogą wyjechać za granicę, by zostać wolontariuszami w wybranej organizacji (*Działania*, 2019). Dziela się z innymi ludźmi swoimi pasjami, promują swój kraj i kulturę, doskonalą swój angielski, poznają podstawy języka wybranego kraju, jego kulturę i tradycję, zdobywają cenne doświadczenie, jakim jest uczestnictwo w wolontariacie zagranicznym. Wśród licznej grupy instytucji goszczących młodych ludzi znajdują się m.in.: Miejska Biblioteka Publiczna im. Teodora Heneczka w Piekarach Śląskich, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie, Miejska Biblioteka Publiczna w Olsztynie, Miejska Biblioteka Publiczna w Żorach, Biblioteka Miejska w Łodzi, Miejska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu oraz Miejska Biblioteka Publiczna w Lęborku.

W 2007 r. w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Lęborku powstał projekt wolontariatu zatytułowany „Good Morning Kids” (*Wolontariusze*), adresowany do najmłodszych czytelników. Wolontariusze z Francji, Niemiec, Gruzji i Ukrainy pomagali w przygotowywanych w placówce akcjach dla dzieci, prowadzili zajęcia językowe oraz konwersacje dla dzieci i młodzieży.

Od 2007 r. w programie uczestniczy również Biblioteka Miejska w Łodzi. Gościła już 35 wolontariuszy z Francji, Turcji, Hiszpanii, Włoch, Słowenii, Gruzji, Serbii, Rumunii, Austrii, Niemiec, Rosji, Macedonii, Belgii i Holandii (*Wolontariat » Biblioteka Miejska w Łodzi*). Wolontariusze ci organizują spotkania i wydarzenia dla dzieci, młodzieży i dorosłych.

Dwudziestu trzech wolontariuszy z Niemiec, Hiszpanii, Włoch i Francji przyjęła Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie. Od 2012 r. zrealizowano tam kilka projektów: „Children and Youth Multicultural Education: Meet me in the library”, „EVS is your oyster – Meet me in the library, EVS – Beyond the boundaries! – Meet me in the library” oraz „EVS: Together = Further – Meet me in the library”. Przebywający w Krakowie wolontariusze prowadzili w ich ramach konwersacje językowe dla dzieci, dorosłych i seniorów.

Od 2013 r. pochodzący z Portugalii, Hiszpanii, Francji, Turcji, Włoch, Ukrainy i Danii wolontariusze prowadzą zajęcia w Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Teodora Heneczka w Piekarach Śląskich (*Wolontariat europejski*). Oferują darmowe lekcje języków obcych, warsztaty, pokazy i prezentacje na temat kultury krajów europejskich. Opowiadają o swoich zainteresowaniach i pasjach, prowadzą warsztaty rysunku, taekwondo, pracy w programie Photoshop, spotkania miłośników gier planszowych.

Projekt „CreativeSpace@Library” Miejskiej Biblioteki Publicznej w Żorach został uruchomiony w celu tworzenia przestrzeni międzykul-

turowej i promowania otwartości na różnorodność kulturową. Wolontariusze z Hiszpanii, Francji, Armenii, Białorusi, Ukrainy i Turcji mogą poszerzać swoje horyzonty, poznawać inne kultury i języki (*Wolontariat europejski – Miejska Biblioteka Publiczna w Żorach*). Uczestnicy projektu prowadzą konwersacje językowe, zajęcia dla dzieci, warsztaty. Opowiadają o swojej ojczyźnie i kulturze, organizują wystawy zdjęć, wieczory narodowe i spotkania kulinarne, w trakcie których serwują narodowe dania. Pomagają też w pracach bibliotecznych, zdobywając nowe doświadczenia. Włączają się w działania nie tylko Biblioteki, ale i miasta. Dzięki udziałowi w kursie języka polskiego mogą poznać podstawowe słownictwo. Dla wielu z nich Polska jest równie egzotyczna, jak odległe kraje, może również stanowić bazę umożliwiającą zwiedzanie tej części Europy.

Jedną z inicjatyw Miejskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu, stworzoną w ramach Wolontariatu Europejskiego, jest projekt kawiarenki językowej Language Cafe (Janus, 2019) dla osób posługujących się językiem w stopniu komunikatywnym (*Language*). Wykładowcami są native speakerzy języka niemieckiego, rosyjskiego, hiszpańskiego, włoskiego, francuskiego, chińskiego i angielskiego. Biblioteka podjęła też współpracę z British Council i Österreich Institut.

Mimo niewątpliwych walorów wolontariatu europejskiego jedynie 16% bibliotek, które udzieliły odpowiedzi w sondażu, uczestniczy w programie, a jedna planuje przygotowanie projektu. Na ten niewielki odsetek ma wpływ niezajomość programu i wynikających z niego obowiązków. Instytucje goszczące wolontariuszy muszą bowiem nie tylko stworzyć projekt i pozyskać dofinansowanie, ale też niejako opiekować się przybyłymi. Względy formalne, zapewnienie zakwaterowania i pomoc niekiedy w podstawowych sprawach, takich jak opieka medyczna, wymagają wysiłku i zaangażowania, również poza godzinami pracy. Niemniej wolontariat wzbogaca znacząco ofertę biblioteki o kursy i konwersacje językowe, spotkania z kulturą, warsztaty i zajęcia tematyczne, pozwala także zetknąć się z wielokulturowością, zazwyczaj niewystępującą w małych, zamkniętych społecznościach.

Aneks

Kwestionariusz ankiety

Szanowni Państwo,
przygotowuję artykuł dla czasopisma „Nowa Biblioteka. Usługi, Technologie Informacyjne i Media” na temat cudzoziemców w polskich bibliotekach. Proszę o poświęcenie kilku minut i wypełnienie kwestionariusza. Ankieta ma charakter anonimowy, a jej wyniki będą służyć wyłącznie celom naukowym. Serdecznie dziękuję za pomoc.

Magdalena Smyczek

doktorantka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

*Pola wymagane

UŻYTKOWNICY

- Jakie warunki zapisu do biblioteki istnieją w Państwa instytucji? *
- Polskie obywatelstwo
- Karta pobytu
- Zamieszkanie/praca na terenie miasta/regionu
- Przynależność do instytucji (szkoły, zakładu pracy, towarzystwa)
- Żadne z powyższych

Czy wśród zapisanych użytkowników znajdują się cudzoziemcy? *

- Tak, mieszkający na terenie Polski
- Tak, mieszkający na terenie innych państw
- Nie

Czy cudzoziemcy korzystają ze zbiorów i usług biblioteki? *

- Tak
- Nie

Jeśli tak to z jakich krajów pochodzą?

.....

Czy przygotowywane materiały promocyjne, regulaminy są dostępne w języku innym niż polski? *

- Tak
- Nie

ZBIORY

Czy wśród zbiorów posiadają Państwo literaturę obcojęzyczną? *

- Tak, klasykę literatury obcej
- Tak, współczesną literaturę obcą
- Tak, literaturę polską tłumaczoną na języki obce
- Tak, materiały do nauki języka polskiego
- Nie

Język zbiorów

- Angielski
- Niemiecki
- Rosyjski
- Francuski
- Hiszpański, portugalski
- Włoski
- Ukraiński
- Węgierski
- Inne:

OFERTA

Czy w ofercie biblioteki znajdują się: *

- Kursy języka polskiego
- Obcojęzyczne kluby książki
- Spotkania autorskie z zagranicznymi pisarzami / osobami ze świata kultury
- Spotkania dotyczące kultury polskiej i regionalnej
- Inne:

Czy prowadzą Państwo działania na rzecz integracji cudzoziemców ze społecznością lokalną? *

- Tak
 - Nie
 - Jeśli tak, to jakie?
-

DZIAŁANIA OBCOKRAJOWCÓW

Czy Państwa biblioteka (instytucja) uczestniczy w programie Erasmus+ Wollontariat Europejski? *

- Tak
- Nie, ale planujemy przystąpienie do programu
- Nie

Czy w Państwa bibliotece obcokrajowcy angażują się w działania na rzecz użytkowników biblioteki? *

- Tak
- Nie

Jakie? *

- Prowadzą kursy i kafejki językowe
- Prowadzą warsztaty artystyczne
- Organizują spotkania na temat swoich krajów
- Prowadzą zajęcia dla dzieci i młodzieży
- Brak
- Inne:

Dodatkowe informacje na temat działań i oferty biblioteki

.....

METRYCZKA

Typ biblioteki *

- Szkolna
 - Publiczna
 - Naukowa
 - Fachowa
 - Pedagogiczna
 - Inne:
-

Liczba czytelników zapisanych do biblioteki *

Liczba czytelników aktywnych *

.....

Wielkość księgozbioru *

.....

Liczba organizowanych wydarzeń/imprez w ciągu roku 2018 *

.....

Nazwa biblioteki, kontakt (nieobowiązkowe)

.....

Serdecznie dziękuję za poświęcony czas

Magdalena Smyczek

doktorantka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

Literatura

Będkowska, A. (2015). Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie – Polski dla obcokrajowców. Pobrane z: <http://www.rajska.info/strona-glowna/aktualnosci/223-polski-dla-obcokrajowcow.html> (22.03.2019).

Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy – Biblioteka Główna Woj. Mazowieckiego. Pobrane z: <http://www.koszykowa.pl/> (22.03.2019).

Chatting with tea – Miejska Biblioteka Publiczna w Żorach. Pobrane z: <http://www.mbpzory.pl/siec-bibliotek/za/chatting-with-tea> (22.03.2019).

- Czekała, J. Nowy Tomyśl: w bibliotece uczą obcokrajowców polskiego. Pobrane z: <http://nowytomysl.naszemiasto.pl/artukul/nowy-tomysl-w-bibliotece-ucza-obcokrajowcow-polskiego,4015705,art,t,id,tm.html> (22.03.2019).
- Działania wolontariackie Erasmus+ – Erasmus+ – European Commission. (2019). Pobrane z: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/opportunities/individuals/young-people/european-voluntary-service_pl (22.03.2019).
- Janus, A.D. (2019). Obcokrajowcy – nowi użytkownicy Miejskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu. *EBIB. Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy*, (184). Pobrane z: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/684> (22.03.2019).
- Językowe pogotowie – MiPBP Nowy Tomyśl. Pobrane z: <https://bibliotekant.pl/jezykowe-pogotowie-3/> (22.03.2019).
- Language Cafe. Pobrane z: <http://biblioteka.wroc.pl/mediateka/language-cafe> (22.03.2019).
- MAČ2018 – Měsíc autorského čtení. Pobrane z: <http://www.msa.wroclaw.pl/> (22.03.2019).
- Marina Hulia – wieczór autorski – Miejska Biblioteka Publiczna w Żorach. Pobrane z: <http://mbpzory.pl/n,marina-hulia-wieczor-autorski> (22.03.2019).
- Miejska Biblioteka Publiczna w Sopocie 2018 | Chat away – konwersacje angielskie w Sopotece, marzec 2019. Pobrane z: <http://www.mbp.sopot.pl/wpisy/chat-away-konwersacje-angielskie-w-sopotece-marzec-2019> (22.03.2019).
- Miejska Biblioteka Publiczna w Szczecinie. Pobrane z: <http://www.mbp.szczecin.pl/opac/filie,dokument,1948,28.html> (22.03.2019).
- Miejska Biblioteka Publiczna w Żorach – Zdjęcia. Pobrane z: https://www.facebook.com/pg/mbpzory/photos/?tab=album&album_id=2280165402054240&__tn__=-UC-R (22.03.2019).
- Migrate to Library. Pobrane z: <https://www.facebook.com/migratetolibrary/> (22.03.2019).
- Migruj do biblioteki – startuje międzynarodowy projekt. Pobrane z: <http://www.zory.pl/aktualnosci/89-aktualnosci-komunikaty/2551-migruj-do-biblioteki-%E2%80%93-startuje-mi%C4%99dzynarodowy-projekt.html> (22.03.2019).
- Migruj do biblioteki! – Miejska Biblioteka Publiczna w Żorach. Pobrane z: <http://mbpzory.pl/projekty/migruj-do-biblioteki-mamy-kolejny-grant> (22.03.2019).
- Nauka języka polskiego dla obcokrajowców. Pobrane z: <http://biblioteka.wroc.pl/1224-nauka-jezyka-polskiego-dla-obcokrajowcow-w-bibliotekach> (22.03.2019).
- Niemieckojęzyczny Dyskusyjny Klub Książki. Pobrane z: http://www.ba.wbp.opole.pl/dkk_arch.html (22.03.2019).
- Nowa formuła Językowego Pogotowia – MiPBP Nowy Tomyśl. Pobrane z: <https://bibliotekant.pl/nowa-formula-jezykowego-pogotowia/> (22.03.2019).

- Okno na Świat. Pobrane z: <http://mbp.szczecin.pl/dokument,557.html> (22.03.2019).
- Opis | Rozmawiamy O Uchodźcach. Pobrane z: <https://migracje.ceo.org.pl/content/opis> (22.03.2019).
- Porozmawiamy o uchodźcach – Gminna Biblioteka Publiczna w Przyłęku. Pobrane z: <http://gbp.przylek.pl/aktualnosci-2016/n,porozmawiamy-o-uchodzcah> (22.03.2019).
- Projekty EVS w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Krakowie – podsumowanie. Pobrane z: <https://rajskabookworms.wordpress.com/projekty-evs-w-wojewodzkiej-bibliotece-publicznej-w-krakowie-podsumowanie/> (22.03.2019).
- Rozmawiamy o uchodźcach. Migracje i wielokulturowość | Miejsko-Gminna i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Mikołaja Reja w Kazimierzy Wielkiej. (2019). Pobrane z: <https://bibliotekakazimierzawielka.edupage.org/a/rozmawiamy-o-uchodzcah-migracje-i-wielokulturowosc> (22.03.2019).
- Statystyki – Polska – Aktualne dokumenty – Dane tabelaryczne – Rok: 2018 – MIGRACJE.GOV.PL. Pobrane z: <https://migracje.gov.pl/statystyki/zakres/polska/typ/dokumenty/widok/tabele/rok/2018/> (22.03.2019).
- Światowy Dzień Uchodźcy w Gorlicach – relacja – Miejska Biblioteka Publiczna im. Stanisława Gabryela. Pobrane z: <http://www.mbpgorlice.info/new/art,1113,swiatowy-dzien-uchodzcy-w-gorlicach-relacja> (22.03.2019).
- Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie – Zajęcia i szkolenia. (2017). Pobrane z: <http://www.rajska.info/oferta/zajecia-i-szkolenia/126-konwersacje/jezyk-polski/dorosli.html> (22.03.2019).
- Wolontariat » Biblioteka Miejska w Łodzi. Pobrane z: <https://www.biblioteka.lodz.pl/erasmus/> (22.03.2019).
- Wolontariat europejski – Miejska Biblioteka Publiczna im. Teodora Heneczka w Piekarach Śląskich. Pobrane z: <http://www.biblioteka.piekary.pl/projekty/wolontariat-europejski> (22.03.2019).
- Wolontariat europejski – Miejska Biblioteka Publiczna w Żorach. Pobrane z: <http://mbpzory.pl/projekty/wolontariat-europejski> (22.03.2019).
- Wolontariusze w bibliotece. Pobrane z: <http://www.biblioteka.lebork.pl/wolontariusze-w-bibliotece/> (22.03.2019).
- Zawalska-Hawel, A. (2017). Migruj do biblioteki! *Śląsk : miesięcznik społeczno-kulturalny*, (17), 67–68.
- Zawalska-Hawel, A. (2018). Przekraczać granice. Wernisaż fotografii Piotra Sikory w żorskiej bibliotece. *Śląsk : miesięcznik społeczno-kulturalny*, (9), 78–83.
- Zawalska-Hawel, A. (red.). (2019). Migrate to library. Good practices. Pobrane z: <http://mbpzory.pl/pliki/plik/good-practices-preview-only-1558599971.pdf> (20.03.2020).

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do redakcji 12 maja 2019 r.

Magdalena Smyczek

Institute of Culture Studies

University of Silesia in Katowice

e-mail: magsmy@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-2853-7489>**Foreigners in Polish libraries**

Abstract: The article discusses the collections of Polish libraries accessible to foreigners. On the basis of the data obtained from the Office for Foreigners, regarding the most prominent minority groups living permanently or temporarily on the territory of Poland, it points to the obstacles which prevent foreigners from accessing the book collections and services offered by Polish libraries. The article discusses, based on selected examples, the offerings of Polish libraries accessible to foreigners. Moreover, it presents the most important initiatives and projects undertaken by libraries to promote integration and tolerance, including the Erasmus+ European Voluntary Service program and the participating libraries.

Keywords: Public library. Integration. Foreigner. Multiculturalism. Erasmus+ European Voluntary Service